

JAROSLAV HAŠEK VE FILOSOFICKÝCH, LITERÁRNÍCH A HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH

Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií

5. a 6. 6. 2023, Lipnice nad Sázavou

ANOTACE PŘÍSPĚVKŮ

DVOŘÁK, Martin. „Mou snahou bude vyšinout časopis na nezvyklou výši“ – Haškovo působení v časopise Svět zvířat

Ústav bohemistiky, Filozofická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Haškovo přetržité zaměstnání ve čtrnáctideníku *Svět zvířat* (mezi lety 1909 a 1913) představuje spíše přehlíženou část jeho života a tvorby, ačkoliv se výrazně propsala do *Dějin strany mírného pokroku v mezích zákona* i do *Osudů dobrého vojáka Švejka*. Téměř výlučně bývá v dané souvislosti zmiňován pouze autorův sklon k vytváření mystifikací, přesněji řečeno vymýšlení si nových živočichů apod. Hlubší badatelské analýze Haškovo působení ve *Světě zvířat* prozatím nebylo podrobeno (snad kvůli mimořádně obtížné dostupnosti časopisu v knihovních fondech a archivech), přestože jeho činnost zde byla daleko všestrannější a týkala se nejen psaní, ale též redigování, „realizace“ vizuálních prvků, promýšlení koncepce listu, jeho propagace atd. Nabízený příspěvek se pokusí Haškovo působení v periodiku zhodnotit v širěji vytyčené míře a osvětlit méně zmapované aspekty autorovy (inter)mediální a literární kreativity (nikoliv pouze schopnost bravurně mystifikovat), která se v listu projevovaly. Klíčovým zdrojem zkoumání budou zdigitalizované exempláře *Světa zvířat*.

FOŘT, Bohumil. Haškovské strategie a dominanty

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i.

Příspěvek se zaměřuje na základní vyprávěcí strategie, které tvoří páteř výstavby narativu v *Osudech dobrého vojáka Švejka za světové války*. Vychází z předpokladu, že jakkoliv se postava samotného dobrého vojáka Švejka stala symbolickou dominantou celého románu a důležitým kulturním fenoménem, v románu má roli spíše funkční – to znamená, že je vykonavatelem a hlavním agentem nadřazené narativní

strategie, které podléhá. Tato dominantní narativní strategie spočívá na specifickém dialektickém napětí jednotlivých narativních vrstev a zásadně ovlivňuje sémantiku celého díla, jak bude ukázáno na konkrétních příkladech.

GILK, Erik. *Haškovy příspěvky pro časopis Čechoslovan*

Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Ve svém legionářském období pracoval Jaroslav Hašek s malými přestávkami v redakci kyjevského časopisu *Čechoslovan*. Přesněji – dle jeho zde publikovaných textů soudě – se jednalo o dobu mezi červencem 1916 a únorem 1918. Během této doby Hašek v časopise otiskl desítky příspěvků převážně publicistického charakteru. Cílem našeho pojednání bude tyto příspěvky zmapovat, charakterizovat a klasifikovat. Zaměřit se přitom chceme převážně na jeho v *Čechoslovanu* publikované prozaické texty, jimž dosud nebyla věnována odpovídající badatelská pozornost.

HØNSI, Jomar. *Badání po Jaroslavu Haškovi v archivech a knihovnách*

Norsko / Česká republika, soukromý badatel

Jde o příspěvek z oblasti historického bádání, který bude presentovat výsledky, jež autor spolu s kolegou Jaroslavem Šerákem a Sergejem Soloukhem od roku 2010 po dnešek vydobyli.

CHAVALKA, Jakub. *Hašek a anarchismus*

Katedra filosofie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova

Příspěvek mapuje povídky, které Hašek publikoval v anarchistickém časopise *Nová Omladina*. Zaměří se na komparaci těchto Haškových textů s teoretickými pracemi jiných anarchistů, zejména Vilémem Körberem (*Etický anarchismus*). Dalším krokem bude rozbor povídky *O černém býkovi*; jde o posmrtně vydaný text, v němž Hašek stylizovaně popisuje své zatčení na anarchistické demonstraci 1. května 1907. Ve druhé části přednášky ukáží, že narativní postupy, které se objevují v této povídce – a mnoha dalších –, odpovídají narativní strategii užívané ve *Švejkovi*. Nabízí se tedy otázka, nakolik je samotné Haškovo *opus magnum* inspirované anarchismem či alespoň nějakým jeho odstínem.

KRUŽÍK, Josef. *Jsou Haškovy Osudy modernistický román?*

Katedra filosofie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova

Příspěvek se pokusí určit, nakolik lze v Haškově románu nalézt dvojici postupů, které jsou typické pro modernistický román. Jednak je to tzv. mytická metoda, kterou se pokusím demonstrovat na dvojici aluzí rámujících první díl *Osudů*, jež spojují protagonistu s Hérostratem a Aloysiem Gonzagou; za druhé je to pak reaktualizace dantovských motivů, které lze snad u Haška nalézt v pasáži *Sen kadeta Bieglera před Budapeští*.

MERENUS, Aleš. *Jarmila a Jaroslav Haškovi – manželé/autoři povídek*

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i.

Příspěvek se pokusí analyzovat a vzájemně porovnat poetiku humoristických povídek (ex)manželů Haškových a bude se snažit najít uspokojivé odpovědi na otázky typu: V čem tkví základní odlišnost mezi psaním obou manželů? Proč se Jarmila Hašková nestala celosvětově známou spisovatelkou? Existuje něco jako ženské psaní? Jak se liší Haškův humor od humorných povídek jeho ženy? Hlavní pozornost přitom bude zaměřena na širší veřejnosti málo známé autorčiny povídkové soubory *Robinson a jiné veselé povídky* (1923) a *Povídky o slabých ženách a silných mužích a naopak* (1927).

MEUNIER, Benoit. *Úskalí překladu Švejka*

Francie / Česká republika, překladatel

Představení problematiky překládání Haškova románu do francouzštiny (z obecnějšího hlediska i konkrétněji ohledně napodobení ústní řeči, slovní zásoby, transliterace jmen apod.) a jeho recepce ve Francii.

NOVOTNÝ, Jaroslav. *Haškův Švejk a filosofie*

Katedra filosofie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova

Příspěvek chce představit několik rovin, na kterých lze román Jaroslava Haška promýšlet filosoficky. Vychází se od výskytu slova „filosofovat“, aby se v posledku ukázalo, že možným jádrem románu je vyrovnávání se člověka v jeho jedinečné existenci s reduktivním a totalizujícím nárokem dějin. Příspěvek tak dospívá z jiného východiska k obdobným náhledům na dílo J. Haška, jaké podávají např. K. Kosík, M. Kundera, S. Richterová ad.

PARIS, Václav L. *Haškovy hybridy*

City College of New York

Hybridním tvorům ze světa Franze Kafky – na příklad Gregorovi, Rotpeterovi, nebo myslícímu psu z *Forschungen eines Hundes* – byla věnovaná rozsáhlá kritická pozornost. Dokonce na základě studie Deleuze a Guattariho z roku 1975, *Kafka: pour une littérature mineure*, jsou tito tvorové spojení s vlastním teoretickým přístupem. Tvorba Jaroslava Haška je také plná hybridních tvorů: ať už jde o vymyšlená zvířata ve *Světě zvířat*, nebo o Švejkovy nečistokrevné obludy. Jejich významu však byla věnována menší pozornost. Jaké jsou hlavní rozdíly mezi Haškovými a Kafkovými zvířaty? Je možné vykládat je stejným způsobem? A jakou teoretickou pozici by mohla nabídnout podrobná četba Haškových hybridů?

PODHAJSKÝ, František A. *Haškův román mezi realismem a modernismem*

Malostranské gymnázium

Čtenář Haškových *Osudů* si brzy všimne, že jejich vypravěč patří k realistické literární tradici. Platí to však i pro hlavního hrdinu? Autorova předmluva naznačuje, že by tomu tak mohlo být. Hned v první větě se odvolává na specifický realistický žánr, studii charakterů, a vzápětí nás ujišťuje, že hlavní postava má reálný předobraz, československého občana Josefa Švejka, který chodí pražskými ulicemi. Na druhou stranu je skutečná povaha této bytosti stále předmětem sporů. S narážkou na jeho slovanský původ bychom dokonce mohli říci, že jde o „hádanku zabalenou do tajemství uvnitř záhady“. Důvod tohoto zmatku je podle mého názoru dvojitý. Prvním je třídílný původ hlavního hrdiny a druhým způsob jeho ztvárnění. Hašek využil starou, realistickou formu románu a dal jí nový, modernistický

nádech. V této snaze nebyl ve své době ojedinělý. Abych to ukázal v přesvědčivějších konturách, srovnám Švejka s několika dalšími realistickými a modernistickými reprezentacemi hlavních hrdinů.

ŘEHÁK, Daniel. *Nebýt slušný (Hašek a Peroutka v humoru a ve světě)*

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v.v.i.

Pokus o objasnění souvislostí života a díla spisovatele Jaroslava Haška a novináře Ferdinanda Peroutky s ohledem na jejich vzájemné setkávání a míjení. Náčrt jejich společných sociálních okruhů, disparátnost jejich vztahu k Rusku a ruské kultuře na příkladu A. P. Čechova a nepodobnost řešení jejich osobnostních problémů. Rozbor vlivu Jaroslava Haška na Peroutku a význam Peroutkova potlačení tohoto působení.

STEINER, Petr. *Nevyzpytatelný Josef Švejk?*

University of Pennsylvania

Podle Jorgeho Borgese generace spisovatelů vždy vyprávěly a přeuvyprávěly jen dva příběhy: *Nový zákon* a *Odysseu*. A coby důkaz tohoto vzhledu lze v prvním díle románu Jaroslava Haška nalézt jak odkaz k ukřižování na Golgotě, tak i k homérskému eposu. Můj příspěvek se soustředí na matoucí nejednoznačnost povah protagonistů těchto tří vyprávění. Ježíš je současně člověkem i Bohem, Odysseus vypočítavým racionalistou i poslušným vykonavatelem boží vůle a Švejk slabomyslným idiotem i vychytralým ulejšákem. Jak si vysvětlit takový zarážející charakterový nesoulad v rámci jedné osobnosti? Odpověď nabízí Šklovského rozbor Cervantesova hrdiny Dona Quijota — stejně nesourodého amalgamu protichůdných vlastností. Pro ruského formalistu není totiž postava důmyslného rytíře

realistickým portrétem konkrétní individuality, nýbrž především literárním postupem, bez něhož by román byl pouze jakýmsi mechanickým shlukem materiálů posbíraných z různých slovníků, výroků slavných osobností a Cervantesových vlastních promluv vložených do úst jeho hrdiny, postrádající jakýkoli sjednocující princip. Toto Šklovského tvrzení se pokusím rozšířit na všechny výše uvedené narativy. Patří totiž do kategorie, kterou provizorně nazvu „epizodickou literaturou“, již texty jsou pestrou mozaikou nepřeborného množství těch nejrozmanitějších dílčích příběhů a vyprávění. V takovýchto slovesných strukturách je primární funkcí hlavní postavy sloužit coby spona, na niž jsou tyto diskrétní segmenty navlékány a takto pospojovány do souvislého celku. Její totožnost musí být proto tvárná, schopná volně kolísat podle potřeb dílčích narativních úseků. Tuto domněnku se pokusím znázornit na třech motivech z Haškova románu, které svého eponymního hrdinu líčí pokaždé způsobem, jenž neodpovídá tomu, jak je popisován jinde.